

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

ОЧКОВСЬКА Анна Павлівна

УДК 811.111'364

**СТАНОВЛЕННЯ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ XII–XVII СТ.:
СТРУКТУРНИЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ**

10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, доцент
Полховська Марина Володимирівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
кафедра англійської філології та перекладу,
директор Навчально-наукового інституту
іноземної філології.

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор
Жаботинська Світлана Анатоліївна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
професор кафедри англійської філології;

кандидат філологічних наук, доцент
Снісаренко Ірина Євгеніївна,
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка,
доцент кафедри англійської мови
та методики її викладання.

Захист відбудеться "25" травня 2018 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.133.08 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13–б.

Автореферат розіслано " ____ " квітня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. П. Калитюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню структурних та функціональних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII ст..

Сучасні лінгвістичні дослідження пов'язані з посиленням вивченням синтаксичних явищ, їхньої дворівневої організації, семантичних та функціональних особливостей. Представники різних наукових парадигм виявляють значний інтерес до проблем синтаксичного ладу германських мов у синхронному (С. А. Жаботинська, Р. Ленекер, А. М. Приходько, Г. Г. Почепцов, Н. Хомський) і діахронному (І. Р. Буніятова, Д. Денінсон, Д. Лайтфут, Р. Ласс, Е. Трауготт, К. Харріс, О. М. Мороховський, О. І. Смирницький) аспектах.

Істотний внесок у вчення про синтаксичні структури та основні закони їх організації належить Н. Хомському і його послідовникам (Д. Едгер, А. Редфорд, Л. Хегман, Р. Фрейдін). Граматичні студії останніх десятиліть містять вагомі здобутки в аналізі механізмів породження речення (Дж. Росс, Р. Хаддлстон, І. Р. Буніятова, В. В. Михайленко) та його окремих складників (Ю. П. Бойко, І. Є. Грачова, Г. Є. Зінченко, Т. В. Криворучко, М. В. Полховська, І. Є. Снісаренко). Комплексність дослідження будь-якого синтаксичного явища на сучасному етапі видається нерелевантною без урахування структурних (Д. Байбер, А. Редфорд, Н. Хомський), функціональних (Н. Д. Арутюнова, О. В. Бондарко, І. Р. Вихованець, А. П. Загнітко), комунікативно-прагматичних (Л. Брінтон, Л. П. Калитюк, А. М. Приходько, І. С. Шевченко) та когнітивних (С. А. Жаботинська, Р. Ленекер) аспектів організації речення.

Здобутки попередників у дослідженні структур вторинної предикації (У. Р. Голик, Т. В. Криворучко, О. О. Крилова, О. М. Прохорова, І. Є. Снісаренко, А. Хорнбі) не вичерпують усього кола проблем, пов'язаних зі структурними та функціональними особливостями рейзингової конструкції з суб'єктом на зразок *He seems to know what to do with his life* на різних етапах її розвитку в англійській мові. Зокрема, поза увагою залишилися причини і шляхи виникнення цієї конструкції, особливості становлення класу рейзингових дієслів *seem*-типу з урахуванням процесів детранзитивації та суб'єктивації, котрі відбуваються в англійській мові XII–XVII століть. У зв'язку із зазначеним вище, доцільним є аналіз досліджуваної конструкції на засадах Ікс-штрих теорії, яка слугує потужним інструментом для пояснення зрушень, що відбуваються у процесі формування лінгвальних категорій.

Актуальність теми дисертації зумовлена пріоритетністю обраної в ній методології генеративної граматики, що уможливило абстраговану презентацію мовного знання й пропонує пояснення механізмів породження синтаксичних структур. Своєчасність дослідження зумовлена потребою у здійсненні аналізу структурних та функціональних особливостей одиниць синтаксису із залученням свідчень різних періодів їхнього розвитку. Докладний розгляд механізмів мовних змін на прикладі рейзингової конструкції з суб'єктом дозволить вирішити низку питань, пов'язаних із вивченням інших структур вторинної предикації в англійській мові.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми "Системно-структурний та когнітивно-комунікативний аспекти дослідження одиниць мови" (0112U002273), яка розробляється на кафедрі англійської філології та перекладу імені Д.І.Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка. Тему дисертації затверджено (протокол № 10 від 25.04.2014 р.) й уточнено (протокол № 14 від 23.06.2017 р.) вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Метою дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть з погляду її структурних і функціональних характеристик. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низки **завдань**:

- обґрунтувати теоретичні засади дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом;
- розробити методологічний алгоритм вивчення структурних та функціональних характеристик досліджуваної конструкції XII–XVII століть на засадах Ікс-штрих теорії;
- дослідити, які саме мовні зміни сприяли появі та поширенню рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові;
- визначити парадигму дієслів та прикметників, котрі є тригером формування рейзингової конструкції з суб'єктом;
- систематизувати позиційні характеристики та основні способи аранжування конститuentів речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом в періоди її становлення;
- з'ясувати особливості функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові.

Об'єктом дослідження є рейзингова конструкція з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть.

Предмет аналізу становлять структурні та функціональні характеристики рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові.

Матеріалом дисертаційної роботи слугували рейзингові конструкції з суб'єктом, дібрані методом суцільної вибірки з пам'яток англійської писемності (загальний обсяг 9800 сторінок). Кількість досліджуваних одиниць – 3400, зокрема для середньоанглійського періоду – 1300 та ранньоновоанглійського – 2100. Окрім того, із зазначених джерел додатково дібрано 1160 одиниць вживання рейзингових дієслів із фінітним комплементом та 2240 одиниць із іменною групою в середньо- та ранньоновоанглійській мові, що уможливає ілюстрацію процесу поширення рейзингової конструкції з суб'єктом протягом XII–XVII століть.

Методи дослідження зумовлені метою та поставленими завданнями й ґрунтуються на всебічному вивченні структурних і функціональних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові. Використання *теоретичних загальнонаукових* методів (*індуктивного* та *дедуктивного*) дозволяє здійснити узагальнення на основі зібраного матеріалу, обґрунтувати й проілюструвати теоретичні положення відповідними мовними даними; *емпіричних загальнонаукових* методів, а саме метод *суцільної вибірки*

залучено для систематизації та формування бази матеріалу дослідження; *лінгвістичних методів*, що включають: *описовий* метод, який передбачає інвентаризацію рейзингової конструкції з суб'єктом та пояснення особливостей її будови і функціонування в середньо- та ранньоновоанглійській мові; метод *трансформаційного аналізу*, використаний для інтерпретації структури досліджуваної конструкції, що ґрунтується на застосуванні поняттєвого апарату *Ікс-штрих теорії (X-bar theory)* Н. Хомського; метод *контекстуального аналізу*, який дозволяє з'ясувати зміст речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом у текстах середньо- та ранньоновоанглійської мови. Елементи *кількісного методу* необхідні для встановлення числових співвідношень отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі *вперше здійснено* ґрунтовний аналіз структурних та функціональних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- і ранньоновоанглійській мові на засадах розвиненої версії Ікс-штрих теорії. У дисертаційному дослідженні *визначено* передумови становлення рейзингової конструкції з суб'єктом у середньоанглійській мові з урахуванням граматики синтаксичної категорії перехідності / неперехідності дієслова та зміни категоріальних ознак інфінітива. *Інвентаризовано* парадигму рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть. У праці *проаналізовано* структуру досліджуваної конструкції і виділено базові моделі аранжування її ядерних конститuentів у середньо- та ранньоновоанглійських реченнях, урахувавши особливості розвитку класу рейзингових дієслів та прикметників як синтаксичного й семантичного ядра цієї конструкції. Підтверджено, що зміна способу мислення людини, тобто процес формування у її свідомості поняття суб'єкта як активного учасника дії, результатом чого є граматикизація дієслівних категорій, спричиняє появу нових синтаксичних структур на різних етапах функціонування мови.

Наукова новизна одержаних результатів може бути узагальнена у **положеннях, що виносяться на захист**:

1. Конструкція на зразок *He seems to know what to do with his life* є питомою англійською конструкцією, поява якої засвідчена у середньоанглійській мові. Вона утворюється в результаті пересуву суб'єкта із позиції його породження в нижчій за структурою *Tense Phrase* (TP) до позиції суб'єкта у вищій TP. Підняття суб'єкта з інфінітивної клаузи ліворуч у структурі речення із досліджуваною конструкцією зумовлене граматичною семантикою неперехідного одноаргументного дієслова *seem*-типу або вербальним прикметником у поєднанні з інфінітивним компонентом. Реграматикизація рейзингової конструкції з суб'єктом завершується у ранньоновоанглійській мові.

2. Становлення рейзингової конструкції з суб'єктом відбувається в три етапи: квазібесособова конструкція → бесособова конструкція → рейзингова конструкція. Цей процес є результатом взаємодії трьох чинників: когнітивного (конструювання радикально іншого типу ментальної граматики, що узгоджується з новими граматичними явищами), семантичного (зміною аргументної структури

предиката як відображення мережі тета-ролей) і структурного (становленням функціональних категорій, переходом від VP до TP вершини, початком дії принципу розширеної проєкції (ПРП), а також обов'язковістю реалізації структурно зумовлених компонентів речення).

3. У середньоанглійській мові найуживанішими рейзинговими дієсловами та прикметниками є *seem* – 30% (із 1300 досліджуваних одиниць), *presume* – 16%, *bound* – 11%, *set* – 10%, *about* – 7%, *likely* – 7%. У ранньоновоанглійській мові відбувається розширення класу рейзингових дієслів, наприклад, *seem* – 57% (із 1555 досліджуваних одиниць), *come* – 12%, *chance* – 9%, *appear* – 4% та прикметників: *bound* – 30% (із 545 досліджуваних одиниць), *about* – 17%, *sure* – 18%, *apt* – 17%. У цей період зміна аргументної структури дієслів *say*, *think*, *know*, *understand* зумовлює їх використання у складі рейзингової конструкції з суб'єктом і сприяє завершенню реінтерпретації категорії стану.

4. Упродовж XII–XVII століть в англійській мові існує дві базові моделі порядку слів у реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом: $S_i V \text{ Inf } O_i$ (65% у середньоанглійській мові та 75% у ранньоновоанглійській мові) та $S_i V \text{ Inf}$ (середньоанглійська мова – 23% та ранньоновоанглійська – 15%). Альтернативні моделі порядку слів є непоширеними й становлять у середньоанглійській мові 12% ($S_i \text{ Adv Aux Adj Inf } O_i$; $S_i \text{ Aux Adv Adj Inf } O_i$; $\text{Adv } V S_i \text{ Inf}$; $\text{Adv } V \text{ Inf } S_i$) та 10% ($S_i V \text{ Adv}_i \text{ Inf } O_i$; $S_i O V \text{ Inf}$; $\text{Aux } S_i V \text{ Inf}$) у ранньоновоанглійській мові. Експресивність висловлення досягається шляхом топікалізації конститuentів речення, які містять відому інформацію, за рахунок їх пересуву ліворуч у структурі речення до позицій [Spec, TopP]. Фокалізація структурних елементів, котрі містять нову інформацію, відбувається у позиціях [Spec, Foc] і [Spec, VP]. У ранньоновоанглійських реченнях з досліджуваною конструкцією явище топікалізації та фокалізації є ініціальним та медіальним, на відміну від середньоанглійських речень, де конститuentи зазнають пересуву до ініціальної позиції.

5. У ранньоновоанглійській мові рейзингова конструкція з суб'єктом набуває епістемічно-евіденційного значення, а рейзингові дієслова функціонують як модусні предикати ймовірності. У цей період модальність високої ймовірності експлікується рейзинговими дієсловами та прикметниками *seem*, *appear*, *apt*, *about*, *bound*, *going*, *sure*; середньої – *happen*, *chance*, *come*, *prove*, *likely*, *liable*; невисокої – *presume*. Окрім того, у ранньоновоанглійській мові нами засвідчена ймовірність іронії, яка реалізується за допомогою прикметника *unapt*. У середньоанглійській мові рейзингова конструкція з суб'єктом використовується для вираження припущення, (не)впевненості мовця в достовірності інформації. У ранньоновоанглійській мові діапазон функціонування досліджуваної конструкції розширюється: вона застосовується для вираження можливості або готовності до виконання дії, посилання на свідчення інших.

Теоретичне значення дослідження полягає в новому підході до становлення складної комплементативної в англійській мові з урахуванням останніх досягнень історичної лінгвістики. Результати дослідження визначаються внеском у загальну граматичну теорію германських мов, зокрема з'ясуванням формально-граматичної та семантико-синтаксичної будови речення із рейзинговою

конструкцією з суб'єктом на засадах генеративного підходу. Запропонована в дисертації методика аналізу складної комплементатії дає підстави розширити інформацію про специфіку досліджуваного явища в англійській мові у синхронному та діахронному аспектах. Результати дослідження можуть бути використані для виявлення механізмів побудови інших синтаксичних одиниць і сприятимуть розв'язанню низки теоретичних питань історичного синтаксису.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її основних результатів, теоретичних положень та висновків у курсах історії англійської мови (розділ "Синтаксис"), теоретичної граматики (розділи "Синтаксис", "Члени речення"), у підготовці спецкурсу "Основи генеративного синтаксису", а також при написанні наукових праць з германської філології.

Апробацію роботи здійснено на відкритих засіданнях кафедри англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка, на чотирьох *міжнародних* конференціях: "Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей" (м. Умань, 2014 р.), "Мова і світ: дослідження та викладання" (м. Кіровоград, 2015 р.), "Міжкультурна комунікація: Мова – Культура – Особистість" (м. Острог, 2015 р.), "Urgent Problems of Philology and Linguistics" (Угорщина, м. Будапешт, 2016 р.); на п'яти *всеукраїнських* конференціях: конференції, присвяченій пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу" (м. Житомир, 2014, 2015, 2016 та 2017 рр.), "Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації" (м. Житомир, 2015 р.) та всеукраїнському науково-практичному вебінарі "Професійна комунікація: мова і культура" (м. Житомир, 2016).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження унаочнено у *дванадцяти* одноосібних авторських публікаціях, із яких *вісім* – у фахових виданнях, акредитованих ДАК України, *одна* – у зарубіжному періодичному виданні та *п'яти* тезах на наукових і науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій – 5,7 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку умовних скорочень, списку використаних джерел (282 найменування, з яких 137 – іноземними мовами), джерел ілюстративного матеріалу (71 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок. Основний текст викладено на – 186 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційної роботи, визначено актуальність, мету, завдання, методи, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну, визначено теоретичне значення та практичну цінність одержаних результатів, сформульовано положення, які виносяться на захист, наведено дані про апробацію та структуру роботи.

У **першому розділі** – "Теоретичні засади дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом" – здійснено аналіз наявних теоретичних досліджень структурно-семантичних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці, розглянуто різні види рейзингових конструкцій, досліджено синтаксичні відмінності між рейзинговою та контролюючою конструкціями, розглянуто існуючі підходи до пояснення становлення рейзингової конструкції з суб'єктом в історії англійської мови.

Рейзингом називають операцію А-пересуви, під час якої іменна група зазнає пересуви з позиції специфікатора в нижчій у структурі речення TP до позиції специфікатора у вищій TP. Дієслова, що використовуються з інфінітивним комплементом і слугують тригером для підняття суб'єкта з інфінітивної клаузи, називаються рейзинговими. З огляду на лексико-граматичні особливості рейзингових дієслів виокремлюють рейзингові конструкції з суб'єктом, з об'єктом, рейзингові конструкції радикального руху та контролюючі конструкції.

Основна відмінність між рейзинговими й контролюючими конструкціями полягає в: 1) тета-структурі предиката; 2) використанні тематичного суб'єкта й обмежень при виборі структурного суб'єкта; 3) наявності / відсутності особливого типу нульового займенникового суб'єкта PRO; 4) можливості функціонування експлетивів *it / there*; 5) пасивізації речень із рейзинговою конструкцією з суб'єктом.

Дослідження семантичного компонента рейзингової конструкції неможливе без урахування аналізу категорії модальності, оскільки базовим елементом цієї конструкції є оператор на кшталт *seem, appear, turn out, prove* тощо. Рейзингова конструкція з суб'єктом є епістемічно-евіденційною конструкцією, яка виражає суб'єктивне ставлення мовця до повідомлюваної інформації. Речення з досліджуваною конструкцією розглядаємо як конструкцію з модусом "ймовірності", а рейзингові дієслова визначаємо як модусні предикати ймовірності, які належать до групи нефактивних, неімплікативних предикатів, що концептуалізують різні ступені істинності думки.

Періодом появи і поширення досліджуваної конструкції вважаємо середньоанглійський, який характеризується революційними змінами на всіх структурних рівнях мовної системи. Мовні зміни, наслідком яких є функціонування нових граматичних категорій, називають граматикалізацією. Рейзингова конструкція з суб'єктом у період становлення зазнає граматикалізації, а саме її різновиду суб'єктивації. У процесі суб'єктивації досліджуваної конструкції спостерігається семантичне знебарвлення її ядерного конститuenta,

рейзингового дієслова: зміну його синтаксичних характеристик та набуття нового модального значення евіденційності.

У другому розділі – "Методика дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть" – обґрунтовано вибір методології дослідження, проаналізовано явище інфінітивної комплементациї в термінах одного з модулів генеративної граматики – Ікс-штрих теорії, запропоновано етапи та методику дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом в історії англійської мови.

Процедурний апарат генеративної граматики, а саме Ікс-штрих теорія, яка є одним із головних модулів Теорії керування та зв'язування, видається корисною під час дослідження різних синтаксичних явищ, зокрема рейзингової конструкції з суб'єктом у діахронії, оскільки допомагає вирішити низку нерозв'язаних проблем, причетних до процесу породження досліджуваної конструкції, особливостей її структури та аранжування конститuentів речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом.

Сутність запропонованої методики полягає в інтегрованому застосуванні науково-дослідницьких методів, обраних із урахуванням поставлених у дисертації завдань. Вивчення рейзингових конструкцій з суб'єктом відбувається послідовно і передбачає вісім етапів: 1) уточнення тлумачення феномена рейзингової конструкції з суб'єктом із позицій основних напрямів сучасної лінгвістики; 2) вивчення досліджуваної конструкції в історичному аспекті; 3) формування матеріалу дослідження; 4) дослідження процесу породження речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом на засадах Ікс-штрих теорії; 5) виокремлення базових та альтернативних моделей порядку слів у середньо- і ранньоновоанглійських реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом; 6) аналіз зміни аргументної структури рейзингових дієслів в англійській мові XII–XVII століть; 7) вивчення функціонально-семантичних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові; 8) узагальнення отриманих результатів.

Третій розділ – "Структурні та функціональні особливості рейзингової конструкції з суб'єктом у середньоанглійській мові" – присвячено вивченню мовної ситуації в середньоанглійському періоді, окресленню передумов становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, а саме: аналізу категоріальних змін інфінітива та граматиалізації синтаксичної категорії перехідності / неперехідності, інвентаризації парадигми середньоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом, вияву специфіки аранжування ядерних конститuentів речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом та дослідженню особливостей її функціонування.

У середньоанглійській мові зникає безприйменникове керування дієслів давальним і родовим відмінками, що зумовлює початок граматиалізації синтаксичної категорії перехідності / неперехідності. Комплементация рейзингових дієслів відбувається за допомогою іменників та прикметників – 35% (із 1980 додатково досліджуваних одиниць), фінітною клаузою – 42% (із 2370

додатково досліджуваних одиниць) та інфінітивом з часткою *to* – 23% (із 1300 досліджуваних одиниць). Оскільки середньоанглійський період є початковим етапом утворення класу рейзингових дієслів і становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, комплементация інфінітивом із часткою *to* є найменш уживаною. Особливість рейзингових дієслів полягає у тому, що вони є неперехідні, не мають зовнішнього аргументу і не приписують зовнішньому аргументу тета-ролі.

Перебудова структури інфінітивних комплементів та синтаксичного статусу інфінітивного маркера *to*, зокрема редукція давального закінчення та зникнення проекції *D* (*dative*), спричиняє розпад синтаксичної єдності *to*-інфінітива, появу *for* перед інфінітивним маркером *to* (питома вага використання рейзингової конструкції з *for-to*-інфінітивом становить 29% (із 1300 досліджуваних одиниць)). Процес деривації середньоанглійського речення (1) *But that he seemed for to be a man of great authority* (*Geoffrey Chaucer The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 546) з досліджуваною конструкцією і *for-to*-інфінітивом продемонструємо у схемі-дереві:

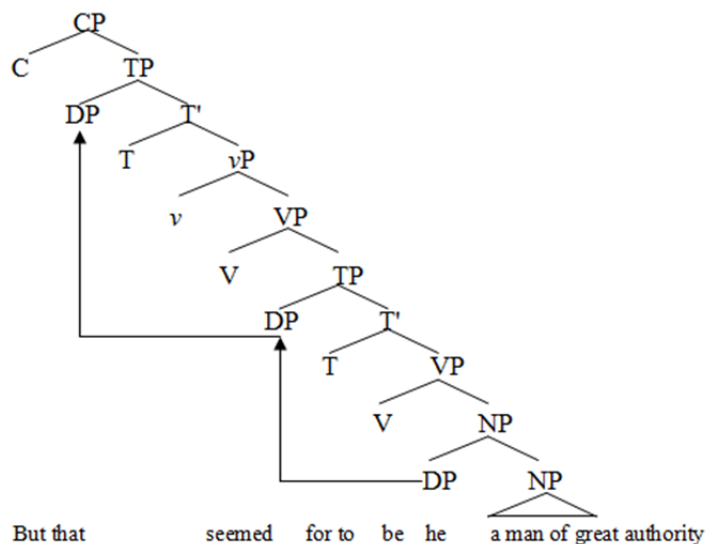


Рис. 1. Структура середньоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом і *for-to*-інфінітивом

У цей час спрощення структури інфінітивного комплементу і зникнення операції пересуви *Inf-to-D* є результатом зміни категоріального статусу інфінітива з *Preposition* на *Tense* конститuent, тобто лексична проекція змінюється на функціональну. Поява функціональної проекції TP зумовлює розмежування структурного відмінка і тета-ролі (NP отримує називний відмінок незалежно від тета-ролі завдяки розташуванню в позиції [*Spec, TP*]), унормовує наявність суб'єкта в структурі англійського речення.

Одним із факторів появи та поширення рейзингової конструкції з суб'єктом є зміни в словниковому складі та його збагачення за рахунок запозичень із інших мов. Так, рейзингові дієслова (*seem*, *appear*, *need*) набувають нового лексичного значення ймовірності, а парадигма рейзингових прикметників поповнюється шляхом запозичення (*apt*, *certain*, *sure*) з французької та латинської мов.

Протягом середньоанглійського періоду триває процес розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом, який відбувається в три етапи: 1) функціонування квазібезособової конструкції, яка є безсуб'єктним дієслівним утворенням, дієслово якого експлікує дію або стан, та керує пов'язаним із ним додатком у непрямому відмінку; ця конструкція притаманна давньоанглійській мові і зникає у XV ст. у зв'язку з когнітивними змінами сприйняття людиною світу, що знаходять свій вияв у мові; 2) поява безособової конструкції, як результату становлення нових функціональних проєкцій, розвитку мережі тетаролей, обов'язковості дотримання ПРП у структурі англійського речення; 3) становлення рейзингової конструкції з суб'єктом.

Середньоанглійська мова є мовою із превалюванням моделі порядку слів SVO, де комплемент тяжіє до позиціонування після дієслова. У цей період поширеними є дві базові моделі порядку слів у реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом: $S_i V Inf$ – 23% (із 1300 досліджуваних одиниць) та $S_i V Inf O_i$ – 65%. Альтернативний порядок слів у середньоанглійському реченні з досліджуваною конструкцією представлений моделями $S_i Adv Aux Adj Inf O_i$; $S_i Aux Adv Adj Inf O_i$; $Adv V S_i Inf$; $Adv V Inf S_i$, питома вага функціонування яких становить 12% (із 1300 досліджуваних одиниць).

У структурі середньоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом спостерігається акцентування елементів у функціональних проєкціях TopP і FocP. Згідно з положеннями генеративної граматики, функціональна проєкція CP розщеплюється на додаткові проєкції – TopP (*topic phrase*) і FocP (*focus phrase*). TopP (*topic phrase*) – додаткова функціональна проєкція, вершиною якої є показник топікалізації, а позиція специфікатора розміщує відомий, однак топікалізований матеріал. В аспекті послідовності надання інформації таке розташування елементів є коректним: топік, який містить відому з лінгвального або нелінгвального контексту інформацію, знаходиться в лівій частині речення, а комент – праворуч, надаючи елементу статусу новизни. Проєкція FocP, з іншого боку, містить фокусований матеріал, який зумовлює інверсію відомої інформації. У позиції [Spec, TopP] топікалізуються елементи і групи, внаслідок чого вони набувають семантичної ваги у структурі речення; елементи, які містять нову інформацію, зазнають пересуву до позиції [Spec, Foc], наприклад, речення (2) *And like a beast he seemed for to be* (Geoffrey Chaucer *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 356), яке є виявом фокалізації, де фокусована група займає позицію у лівій периферії структури речення й акцентує увагу на відомій інформації. Структуру речення (2) подаємо у схемі-дереві:

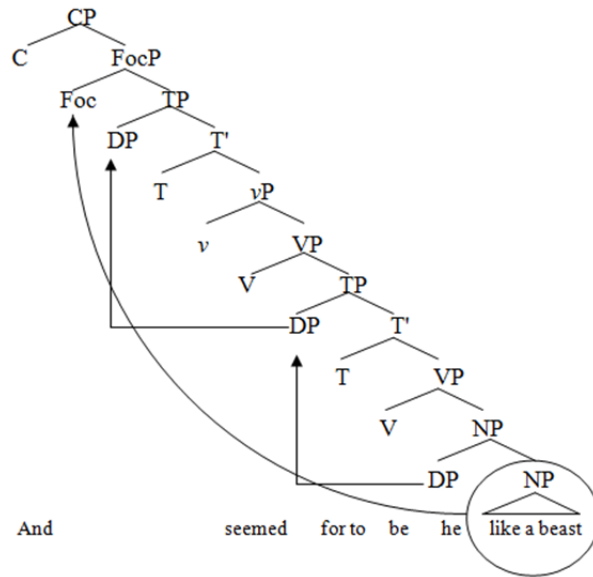


Рис. 2. Структура середньоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом

В ініціальній позиції середньоанглійського речення з рейзинговою конструкцією спостерігається топікалізація елементів, наприклад, прислівників, які, зазвичай, не пов'язані з фоновою інформацією, але слугують атрактантами уваги адресата: (3) **Full oft** him happens to misusen it (Geoffrey Chaucer *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 403). Продемонструємо структурні позиції елементів речення (3) у схемі-дереві:

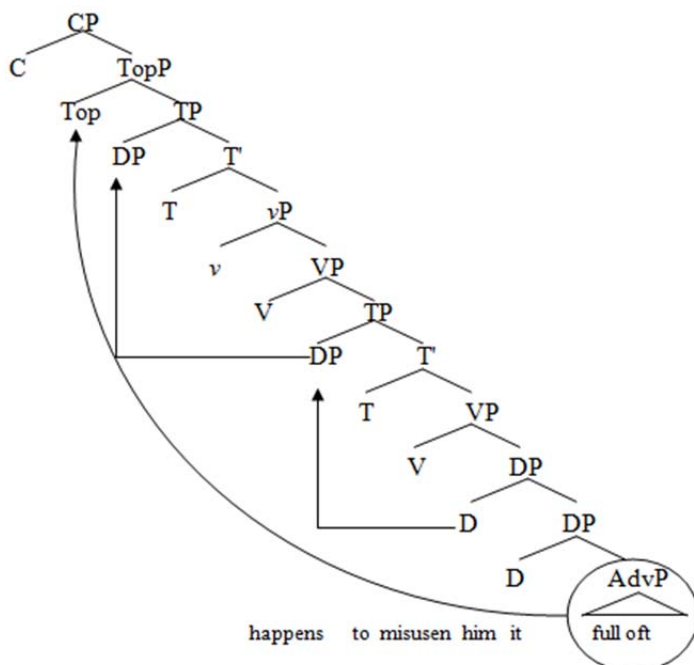


Рис. 3. Схематичне дерево середньоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом

Поступове утвердження рейзингової конструкції з суб'єктом пов'язане не лише із синтаксичними й структурними змінами, але й із семантичними. Рейзингові дієслова історично виникли з класу дієслів із повною структурою

аргументів, а їх подальший розвиток пов'язаний із семантичним знебарвленням, яке відбувається упродовж середньоанглійського періоду. Зміну семантики рейзингових дієслів та прикметників визначаємо як процес суб'єктивізації, під час якого вони набувають нового модального значення евіденційності.

Евіденційність досліджуємо як частину епістемічної модальності, котра пов'язана з джерелом інформації повідомлення, і виражає ступінь (не)впевненості мовця. Звідси, рейзингова конструкція з суб'єктом є епістемічно-евіденційною конструкцією з модальним значенням ймовірності. Середньоанглійські рейзингові епістемічні дієслова й прикметники експлікують значенням модальності високої ймовірності (*seem, appear, about, bound, sure, set*): (4) *'this pylgryme semeth to be a goode man and a true, as I suppose, (William Caxton, The right plesant and goodly historie of the foure sonnes of Aymon)*; середньої ймовірності (*happen, chance, likely*): (5) *he sawe soo moche blood go from hym that hym semed he was likely to deye (Sir Thomas Malory, Le Morte Darthur)*; невисокої ймовірності (*presume*): (6) *he shulde not presume to be in heven bifore opirs, but reste mekeli in pis pat he shal come to hevене (Select English works of John Wyclif)*.

Серед функцій середньоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом нами засвідчено: вираження ймовірності факту об'єктивної дійсності, (не)впевненості мовця у виконанні дії, припущення та готовності до виконання дії.

Четвертий розділ – "Структурні та функціональні особливості рейзингової конструкції з суб'єктом у ранньоновоанглійській мові" – присвячено аналізу мовної ситуації ранньоновоанглійського періоду, дослідженню парадигми, структурних і функціональних особливостей ранньоновоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом, специфіці зміни аргументної структури рейзингових дієслів у ранньоновоанглійській мові.

Ранньоновоанглійський період характеризується подальшою реграматизацією рейзингової конструкції з суб'єктом. Важливими процесами, що сприяли становленню ранньоновоанглійської досліджуваної конструкції, є заміна безособових зворотів особовими, розвиток вторинно-предикативного зв'язку, становлення класу рейзингових дієслів, прикметників, пасивних дієслів. Протягом ранньоновоанглійського періоду рейзингова конструкція з суб'єктом найчастіше утворюється за допомогою рейзингових дієслів – 63% (із 2100 досліджуваних одиниць): (7) *Friends now fast sworn, whose double bosoms seems to wear one heart (Shakespeare, Coriolanus, p. 321)*; рейзингових прикметників – 26%: (8) *I would I were so sure to win the King as I am bold her honour will remain hers (Shakespeare, Cymbeline, p. 367)*; рейзингових пасивних дієслів – 11%: (9) *Come, come, you are well understood to be a perfecter giber for the table than a necessary bencher in the Capitol (Shakespeare, Coriolanus, p. 289)*. Найбільш уживані ранньоновоанглійські рейзингові дієслова є *seem* – 57% (із 2100 досліджуваних одиниць), *chance* – 9%, *appear* – 4%, прикметники – *bound* – 30%, *about* – 17%, *sure* – 18%, *apt* – 17%. Особливістю ранньоновоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом є функціонування в її складі дієслів мовлення та мисленневої діяльності на кшталт *say, think, know, understand* у пасивному стані.

Окрім простих речень, ранньоновоанглійська рейзингова конструкція з суб'єктом функціонує як частина складнопідрядного речення, а саме як підрядне означальне, з'ясувальне, підрядне умови, часу та місця. У порівнянні з середньоанглійською мовою, де рейзингова конструкція з суб'єктом функціонує лише в складі релятивних складнопідрядних речень, у ранньоновоанглійській мові діапазон її функціонування значно розширюється.

У ранньоновоанглійських реченнях з досліджуваною конструкцією використовуються дві базові моделі порядку слів: $S_i V Inf O_i$ – 75% (із 2100 досліджуваних одиниць) та $S_i V Inf$ – 15%. Альтернативні моделі порядку слів є непоширеними і становлять 10%, що свідчить про становлення і фіксацію SVO-моделі порядку слів.

У ранньоновоанглійській мові структура речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом ускладнюється модальними дієсловами та модифікаторами. Окрім того, відбувається акцентування елементів структури для надання висловленню експресивності та наголошення на важливій інформації. У ранньоновоанглійських реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом воно є ініціальним (10) та медіальним (11), на відміну від середньоанглійської мови, де акцентування, зазвичай, ініціальне.

(10) *By your smiling you seem to say so* (Shakespeare, Hamlet, p. 448).

(11) *He's very likely now to fall from him* (Shakespeare, Henry VI, p. 841).

Структуру речень (10) – (11) подаємо як схеми-дерева:

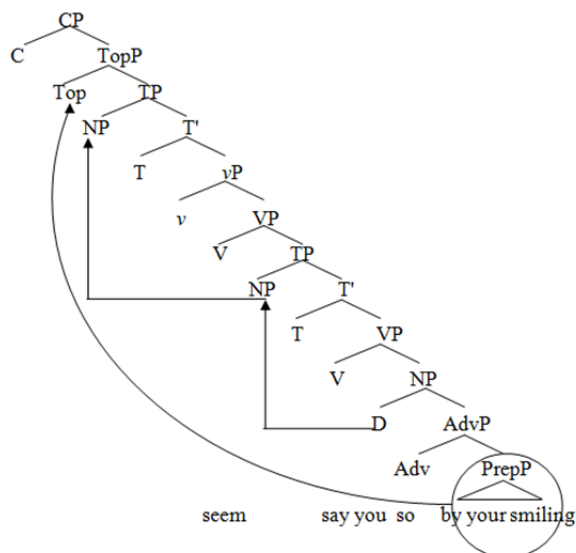


Рис. 4. Схеми-дерево ініціального акцентування елементів структури ранньоновоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом

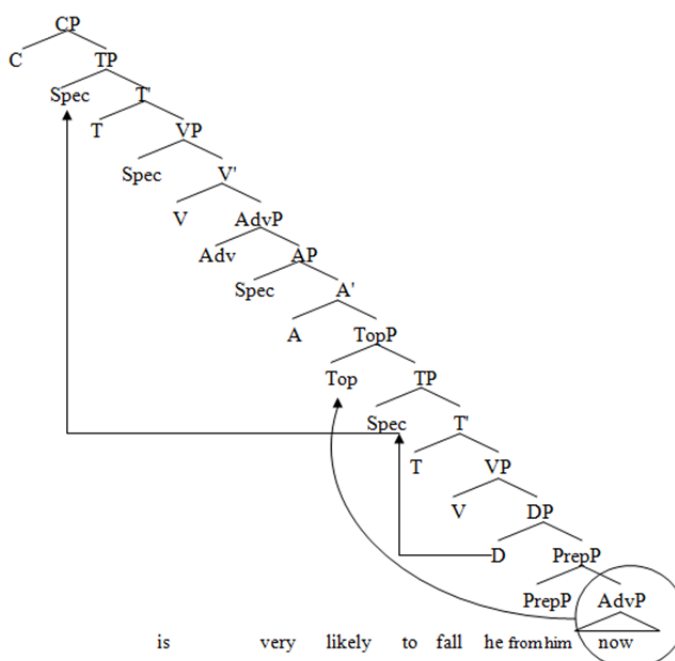


Рис. 5. Схеми-дерево медіального акцентування елементів структури ранньоновоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом

Упродовж середньо- та ранньоновоанглійського періодів відбувається процес суб'єктивації рейзингової конструкції з суб'єктом, у результаті чого рейзингові дієслова з повною аргументною структурою перетворюються на одноаргументні

неперехідні дієслова, котрі не мають зовнішнього аргументу й не асигнують тета-ролі внутрішньому аргументу. Призначення відмінка залежить від структурних особливостей конструкції. Структурні відмінки (*structural cases*) не пов'язані з тета-ролями і призначаються структурно й тематично непов'язаним NP. Називний відмінок призначається суб'єкту NP незалежно від тета-ролі. Ураховуючи той факт, що не існує мотивованого співвідношення між тета-роллю і синтаксичним відмінком, нетематична позиція суб'єкта є доступною, тому відбувається операція NP-пересуву, тобто операція рейзингу суб'єкта.

Зміни значення рейзингового дієслова реструктурують його граматичні та синтаксичні особливості. Під час суб'єктивації рейзингових дієслів відбувається семантичне знебарвлення дієслова з поєднанням агенса і причини у процесі деакузативації. При цьому зв'язок дієслова із зовнішнім аргументом нівелюється, на місці суб'єкта у структурі речення починає функціонувати іменна група, яка семантично не пов'язана з дієсловом, а лише задовольняє ознаку ПРП, що є обов'язковою для сучасного англійського речення.

Ранньоновоанглійська рейзингова конструкція з суб'єктом виражає модальність високої імовірності, яка експлікується рейзинговими дієсловами та прикметниками *seem, appear, apt, about, bound, going, sure*: (12) *See, see! they join, embrace, and seem to kiss, as if they vow'd some league inviolable (Shakespeare, Henry VI, p. 816)*; середньої – *happen, chance, come, prove, likely, liable*: (13) *Yet if my name were liable to fear, I do not know the man I should avoid so soon as that spare Cassius (Shakespeare, Julius Caesar, p. 999)*; невисокої – *presume* та ймовірність іронії – *unapt*: (14) *I am a soldier and unapt to weep or to exclaim on fortune's fickleness (Shakespeare, Henry VI, p. 730)*.

Протягом ранньоновоанглійського періоду рейзингова конструкція з суб'єктом використовується для вираження припущення, (не)впевненості мовця в достовірності інформації, можливості виконання дії, готовності до виконання дії та для посилання на свідчення інших. У порівнянні з середньоанглійським періодом, у ранньоновоанглійському спостерігаємо розширення мікрополя ймовірності та використання нового модального значення – ймовірності іронії.

ВИСНОВКИ

У сучасній лінгвістичній літературі використовують декілька термінів на позначення рейзингової конструкції з суб'єктом та диференціюють різні підходи до її вивчення. Із позицій генеративної граматики рейзингом називають операцію А-пересуву, під час якої іменна група зазнає пересуву з позиції специфікатора в нижчій у структурі речення TP до позиції специфікатора у вищій TP. Рейзинговим називають дієслово, яке використовується з інфінітивним компонентом і слугує тригером для підняття суб'єкта ліворуч у структурі речення з інфінітивної клаузи. З огляду на особливості рейзингових дієслів виокремлюють рейзингову конструкцію з суб'єктом (*Subject-to-Subject Raising*), з об'єктом (*Subject-to-Object Raising*), рейзингову конструкцію радикального руху (*Object-to-Subject Raising*), яка притаманна лише англійській мові, та контролюючу конструкцію.

Основна відмінність між рейзинговою і контролюючою конструкціями полягає в лексико-граматичних особливостях дієслова: рейзингові предикати, на відміну від контролюючих, не використовуються з тематичним суб'єктом і не мають обмежень при виборі структурного суб'єкта. Інфінітивний комплемент у складі контролюючої конструкції має особливий тип нульового займенникового суб'єкта PRO.

Дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом у річищі Ікс-штрих теорії дозволяє визначити її структурні та функціональні характеристики у середньо- та ранньоніовоанглійській мовах, а також проаналізувати зміни аргументної структури рейзингових дієслів, які стали тригером появи та поширення цієї конструкції в англійській мові XII–XVII століть.

Рейзингова конструкція з суб'єктом у процесі свого розвитку пройшла декілька етапів. Періодом появи і початком поширення досліджуваної конструкції вважаємо середньоанглійський, оскільки упродовж цього періоду відбувається становлення нефінітних форм дієслова та граматикалізація синтаксичної категорії перехідності / неперехідності, а також лексичні зміни словникового складу: його збагачення за рахунок запозичень із французької й латинської мов, наприклад, рейзингові прикметники *apt, certain, sure* та набуття нового значення рейзинговими дієсловами на кшталт *seem, appear, need*. Зміну семантики рейзингових дієслів та прикметників визначено як процес суб'єктивації, під час якого вони отримують модальне значення евіденційності. У середньоанглійській мові спостерігаємо неостаточне становлення семантики ймовірності рейзингових дієслів та прикметників, тому рейзингові конструкції ускладнюються модальними дієсловами на кшталт *should, would, may, dare*. Найбільш уживаними з-поміж середньоанглійських рейзингових дієслів є *seem* – 30% (із 1300 досліджуваних одиниць), *presume* – 16%, *need* – 8% та прикметники *bound* – 11%, *set* – 10%, *about* – 7%, *likely* – 7%.

У середньоанглійській мові відбувається перебудова структури інфінітивних комплементів, зміна синтаксичного статусу інфінітивного маркера *to*, результатом чого є розпад синтаксичної єдності *to*-інфінітива, поява *for* перед інфінітивним маркером *to*, спрощення структури інфінітивного комплемента і зникнення операції пересуви *Inf-to-D*, а також трансформація категоріального статусу інфінітива з *Prepositional* на *Tense* конститuent, тобто інфінітив генерується у складі функціональної проекції. Розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом протягом середньоанглійського періоду характеризується появою рейзингового дієслова, яке не призначає тета-ролі зовнішньому та структурного знахідного відмінка внутрішньому аргументам. Рейзингова конструкція є зразком NP-пересуви, при цьому необхідним є дотримання принципу розширеної проекції, ознака якого розміщується у функціональній проекції TP. Отже, середньоанглійський період є початком становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, розвиток якої відбувається в три етапи: квазібезособова конструкція → безособова конструкція → рейзингова конструкція.

Упродовж ранньоніовоанглійського періоду відбуваються зміни, які остаточно визначили риси, властиві сучасній англійській мові. Граматичний характер рейзингової конструкції з суб'єктом у ранньоніовоанглійський період

пов'язаний з подальшим розвитком граматичної будови мови. Розширюється клас рейзингових дієслів та прикметників, найбільш уживаними з яких є *seem* – 57% (із 2100 досліджуваних одиниць). Особливістю рейзингової конструкції ранньоновоанглійського періоду є використання у ній дієслів *say, think, know, understand* у пасивному стані, що є результатом зміни їхньої семантики та аргументної структури.

Ранньоновоанглійський період характеризується завершенням процесу граматикалізації синтаксичної категорії перехідності / неперехідності дієслова. З огляду на це нами засвідчені дві базові моделі порядку слів у ранньоновоанглійських реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом: $S_i V \text{ Inf } O_i$ та $S_i V \text{ Inf}$. Ранньоновоанглійські альтернативні моделі порядку слів ($S_i V \text{ Adv}_i \text{ Inf } O_i$; $S_i O V \text{ Inf}$; $\text{Aux } S_i V \text{ Inf}$), у порівнянні із середньоанглійськими ($S_i \text{ Adv } \text{Aux } \text{Adj } \text{Inf } O_i$; $S_i \text{ Aux } \text{Adv } \text{Adj } \text{Inf } O_i$; $\text{Adv } V S_i \text{ Inf}$; $\text{Adv } V \text{ Inf } S_i$), є менш поширеними. Альтернативні моделі порядку слів уможливають пересув конститuentів конструкції. Пересуву зазнають елементи та групи, які містять нову або відому інформацію, аби вона набула семантичної ваги у структурі речення. Акцентування складових ранньоновоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом відбувається в ініціальній та медіальній позиціях, на відміну від середньоанглійського речення цього типу, де акцентування, зазвичай, ініціальне.

Протягом середньо- та ранньоновоанглійського періодів відбувається граматикалізація рейзингової конструкції з суб'єктом, у результаті якої рейзингове дієслово з повною аргументною структурою перетворюється на одноаргументне неперехідне дієслово, що не має зовнішнього аргументу і не призначає тета-ролі. Перебудова аргументного оточення рейзингового дієслова спричинена спрощенням його семантичної структури, внаслідок чого агент і причина поєднуються в процесі деакузативації. Саме ранньоновоанглійський період вважаємо етапом становлення класу рейзингових дієслів, які використовуються з суб'єктом, котрому не призначають тета-ролі, та внутрішнім аргументом, що виконує роль пропозиції й виражається за допомогою інфінітивної клаузи.

Ранньоновоанглійський період, у порівнянні з середньоанглійським, демонструє розширення мікрополя ймовірності. Зафіксовано випадки функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом на позначення модальності високої ймовірності, яка експлікується рейзинговими дієсловами та прикметниками *seem, appear, apt, about, bound, sure*; середньої – *happen, chance, come, prove, likely, liable*; невисокої – *presume*. У ранньоновоанглійській мові фіксуємо функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом на позначення ймовірності іронії з рейзинговим прикметником *unapt*, вживання якої в середньоанглійській мові не засвідчено. Рейзингова конструкція з суб'єктом протягом середньоанглійського періоду використовується для вираження припущення, (не)впевненості мовця у достовірності інформації. У ранньоновоанглійській мові спектр функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом розширюється. Окрім зазначених функцій вона слугує для вираження можливості або готовності до виконання дії, для посилання на свідчення інших.

Представлений у роботі аналіз не вичерпує кола питань, пов'язаних з дослідженням різних типів рейзингових конструкцій в англійській мові. Результати дослідження відкривають перспективи їх подальшого порівняльного вивчення в ранньоновоанглійській та сучасній англійській мовах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Очковська А. П. Структурна будова рейзингових конструкцій з підметом в сучасній англійській мові / А. П. Очковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. – № 74. – С. 222–226.

2. Очковська А. П. Дієслово *seem* як структурний елемент рейзингової конструкції з підметом в англійській мові / А. П. Очковська // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград : Вид. Лисенко В. Ф., 2015. – № 36. – С. 365–370.

3. Очковська А. П. Процес суб'єктивізації рейзингових конструкцій з підметом в історії англійської мови / А. П. Очковська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". – Острог : Вид. Національного університету "Острозька академія", 2015. – № 53. – С. 204–206.

4. Очковська А. П. Способи вираження підмета в синтаксичних структурах вторинної предикації / А. П. Очковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – № 2 (80). – С. 275–278.

5. Очковська А. П. The analysis of seem-construction from the standpoint of generative grammar / А. П. Очковська // *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. – Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. – Вип. 5. – С. 49–53.

6. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів у середньоанглійських рейзингових конструкціях з підметом / А. П. Очковська // *Science and Education in New Dimension. – Philology, IV (26)*. – Budapest, 2016. – № 106. – С. 61–64.

7. Очковська А. П. Структурна перебудова інфінітива у складі рейзингової конструкції протягом давньоанглійського і середньоанглійського періодів / А. П. Очковська // *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. – Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016. – Вип. 7. – С. 44–50.

8. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів ранньоновоанглійських речень із рейзинговими конструкціями / А. П. Очковська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Одеса : Вид. Міжнародного гуманітарного університету, 2017. – № 2 (27). – С. 81–83.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Очковська А. П. Рейзингові конструкції з підметом в сучасній англійській мові / А. П. Очковська // матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції "Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентами немовних спеціальностей". – К.: Вид. Національного авіаційного університету, 2014. – 427 с.

10. Очковська А. П. Суб'єктні інфінітивні конструкції в історії англійської мови / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнська наукова конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – С. 121–123.

11. Очковська А. П. Модус ймовірності як засіб вираження епістемічної модальності / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнська наукова конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2016. – С. 71–73.

12. Очковська А. П. Парадигма рейзингових конструкцій з підметом в ранньоновоанглійській мові / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнська наукова конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. – С. 70–72.

АНОТАЦІЯ

Очковська А. П. Становлення рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII ст.: структурний та функціональний аспекти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Київський університет імені Бориса Грінченка Міністерства освіти і науки України, Київ, 2018.

Роботу присвячено вивченню структурних і функціональних властивостей рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII ст.. За допомогою методологічного апарату генеративної граматики у межах наукової розвідки виявлено, що процес розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом відбувається в три етапи: 1) квазібезособова конструкція; 2) безособова конструкція; 3) рейзингова конструкція. Проаналізовано процес породження досліджуваної конструкції у структурі речення і визначено дві базові моделі порядку слів у середньо- і ранньоновоанглійських реченнях: $S_i V \text{ Inf } O_i$ та $S_i V \text{ Inf}$. Систематизовано позиційні характеристики та особливості аранжування конститuentів середньо- та ранньоновоанглійського речень з досліджуваною конструкцією та встановлено, що топікалізація та фокалізація їхніх складових відбувається в ініціальній та медіальній позиціях. У праці окреслено основні випадки функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом на позначення модальності високої, середньої, невисокої ймовірності дії та ймовірності іронії у

середньо- та ранньоновоанглійській мові. На прикладі особливостей становлення рейзингової конструкції з суб'єктом прослідковано вплив змін у способі мислення людини на появу нових синтаксичних структур у різні етапи функціонування мови.

Ключові слова: генеративна граматики, рейзингова конструкція з суб'єктом, рейзингове дієслово, суб'єктивізація, евіденційність, середньоанглійська мова, ранньоновоанглійська мова.

АННОТАЦІЯ

Очковская А. П. Становление рейзинговой конструкции с субъектом в английском языке XII–XVII вв.: структурный и функциональный аспекты. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский университет имени Бориса Гринченко Министерства образования и науки Украины, Киев, 2018.

Диссертационная работа посвящена изучению структурных и функциональных особенностей рейзинговой конструкции с субъектом в английском языке XII–XVII вв.. С помощью методологического аппарата генеративной грамматики в рамках научной работы выявлено, что процесс развития рейзинговой конструкции с субъектом происходит в три этапа: 1) квазибезличная конструкция; 2) безличная конструкция; 3) рейзинговая конструкция. Проанализирован процесс порождения исследуемой конструкции в структуре предложения и определены две базовые модели порядка слов в средне- и ранненовоанглийских предложениях: $S_i V Inf O_i$ и $S_i V Inf$. Систематизированы позиционные характеристики и особенности аранжировки конститuentов средне- и ранненовоанглийских предложениях с исследуемой конструкцией и установлено, что топикализация и фокализация их составляющих происходит в инициальной и медиальной позициях. В работе обозначены основные случаи функционирования рейзинговой конструкции с субъектом для обозначения модальности высокой, средней, низкой вероятности действия и вероятности иронии в средне- и ранненовоанглийском языке. На примере особенностей становления рейзинговой конструкции с субъектом прослежено влияние изменений в образе мышления человека на появление новых синтаксических структур в различные этапы функционирования языка.

Ключевые слова: генеративная грамматика, рейзинговая конструкция с субъектом, рейзинговой глагол, субъективізація, евіденціальність, среднеанглийский язык, ранненовоанглийский язык.

ABSTRACT

Ochkovska A. P. Formation of Subject Raising Construction in the English Language of the 12th–17th centuries: Structure and Function. – Dissertation, manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Borys Grinchenko Kyiv University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2018.

The thesis focuses on the study of structural and functional peculiarities of subject raising construction (SRC) in the English language of the 12th –17th centuries. It reveals the causes and ways of SRC formation, deals with peculiarities of *seem*-type raising verbs development in Middle English and Early Modern English based on the processes of detransitivation and subjectification. The study of structural and functional features of SRC including data from different periods of its development is carried out from the standpoint of generative grammar, in particular, on the basis of X-bar theory, which serves as a powerful tool to explain the changes that occur while forming new lingual categories.

SRC is a structure of secondary predication, namely the subjective with the infinitive complex. Its verb group consists of the *seem*-type verb denoting evidentiality of the action and the infinitive expressing the action performed by the subject. From the perspective of X-bar theory, subject raising is an example of A-movement operation. The subject moves from the position of its generation in the lower clause in the TP (tense phrase) to the position of the subject in the higher TP. According to peculiarities of raising verbs, the author distinguishes subject-to-subject raising, subject-to-object raising, object-to-subject raising and control structures.

The findings indicate that the process of SRC development includes three stages: quasi-impersonal → impersonal → raising. The specific feature of this transformation is characterized by three factors – cognitive (the formation of the radically different type of mental grammar, consistent with new grammatical phenomena), semantic (the change of the network of theta-roles in predicate argument structure) and structural (the formation of functional categories, the transition from the VP to the TP, the implementation of the extended projection principle and the importance of all structurally-predetermined components of the sentence).

In the Middle and Early Modern English periods, grammaticalization of SRC takes place, whereby the raising verb with a full argument structure becomes a one-argument non-transitive verb that has no external argument and does not assign a theta-role to its internal argument. Restructuring of the argument environment of the raising verb is caused by the semantic bleaching of its meaning; as a result the Agent and the Cause are combined at the semantic structure level in the process of detransitivation.

There are two basic word order models in the Early Modern English sentences with subject raising structure: $S_i V Inf O_i$ – 75% (out of 2100 study samples) and $S_i V Inf$ – 15%. The use of alternative word order patterns is 10% ($S_i V Adv_i Inf O_i$; $S_i O V Inf$; $Aux S_i V Inf$), compared to the Middle English language, where the basic patterns are $S_i V Inf O_i$ – 65% (out of 1300 study samples) and $S_i V Inf$ – 23%;

alternative patterns (S_i Adv Aux Adj Inf O_i ; S_i Aux Adv Adj Inf O_i ; Adv V S_i Inf; Adv V Inf S_i) constitute 12%. In sentences with the alternative word order patterns the author observes movement of SRC constituents that contain new or known information so that they acquire specific semantic importance in the structure of this sentence. The accentuation of the components of the Early Modern English sentence with SRC occurs in the initial and medial positions, in contrast to the Middle English sentence of this type, where the emphasis is mainly initial.

During Early Modern English, there is an expansion in the probability microfield in comparison with Middle English. The following functions of SRC are studied: it is used to indicate high probability, which is explicated by such raising verbs and adjectives as *seem, appear, apt, about, bound, sure*; medium probability – *happen, chance, come, prove, likely, liable*; low probability – *presume*. In Early Modern English, the author also distinguishes SRC which denotes an ironic probability, the use of which is not fixed in the Middle English language. During Middle English SRC is used to express the assumption, speaker's certainty / uncertainty in the truthfulness of the information. In the Early Modern English language, the functional spectrum of the structure under analysis is expanding, and it is used to express the ability or readiness for an action and the reference to the testimony of others.

The scientific novelty of the paper results lies in clarifying structural and functional perspectives of SRC in the Middle and Early English languages on the basis of the developed version of the X-Bar theory. The thesis focuses on determining the causes of SRC formation due to grammaticalization of the syntactic category of verb transitivity / intransitivity and the change of categorical features of the infinitive in the Middle English language. The paper also analyzes its structure and identifies the basic models of its nuclear constituents arrangement in the Middle and Early English sentences, taking into account the peculiarities of the development of raising verbs and adjectives as the syntactic and semantic nucleus of this construction. The thesis also proves that the change in the cognition pattern causes the emergence of new syntactic structures on different stages of the language functioning.

Key words: generative grammar, subject raising structure, raising verb, subjectification, evidentiality, Middle English, Early Modern English.

